

Ljubljanski latinski horizonti

Neil Young, prevod Renata Zamida

Spela Barlič
In vendele Gomezov film vztraja v neumornem poskusu
zabrisati priložnost kamere v okolju in natančno in natančno
kajub skrbnim pripravi in natančno in natančno
peuple migratoru, 2001, domnevno omenjen (1002, ustreznim aliku-
and ohranja ohranja z leten je, ki je, ki je, ki je, ki je, ki je, ki je
manjzanimi manjzanimi manjzanimi manjzanimi manjzanimi manjzanimi



Pred sedmimi leti sem prvič obiskal Ljubljano in mednarodni filmski festival LIFFe. Skupaj z Anno Karino in Igorjem Šterkom sem bil v žiriji, ki je podeljevala zlatega vodomca za najboljši celovečerni film v tekmovalnem programu. Nagrado smo leta 2002 podelili argentinskemu pisatelju in režiserju Juanu Villegasu, za njegovo inteligentno urbano miniaturo z naslovom *Sobota* (Sábado, 2001).

Moj spomin na takratni LIFFe ima precej latinskoameriški priokus, naša žirija je imela takrat najbolj burno debato prav o brazilskem tekmovalnem filmu *Božje mesto* (Cidade de Deus, 2002) Fernanda Meirellesa in sožiriji Kátie Lund. Natančneje, o zmagi Villegasa pred Meirellesom je odločilo dejstvo, da bo imel tedaj še neznani Villegas več od te prestižne in finančne festivalske nagrade kot pa señor Meirelles.

Izven tekmovalne sekcije sem se takrat prvič srečal tudi s filmi Villegasovega rojaka Lisandra Alonsa, ko sem na deževno sobotno popoldne sedel v prepišni, vlažni, še neobnovljeni Kinoteki in se predajal čistemu užitku ob ogledu filma *Svoboda* (La libertad, 2001). Alonsova prava mojstrovina pa je po moje – čeprav najmanj znan med njegovimi štirimi celovečerci – film *Fantasma* (2006), ne le to, mislim, da je najboljši latinskoameriški film zadnjega desetletja, tako rekoč najvišji vrh med Andi cineastičnih dosežkov.

Moda se sicer menja, ampak v tem trenutku lahko rečemo, da so postali filmarji Latinske Amerike nepogrešljiv del svetovne cineastične pokrajine. Njihov prispevek je fascinanten in raznolik kontrapunkt skoraj neizbežnim kulturnim hegemonijam anglofonskega sveta. In letošnji LIFFe nam ponuja vsaj pol ducata primerkov, ki dokazujejo, zakaj si Latinska Amerika zasluži svoje mesto v vsaki kolikor toliko dostojni cinefilski bazi znanja.

Ne zamudite na letošnjem LIFFu

Ko sem si sestavljal seznam nepogrešljivih filmov dvajsetega LIFFa, sem bil tudi sam presenečen, da so na koncu več kot pol seznama zavzeli predstavniki Latinske Amerike. A začel bom s filmskimi priporočili z drugih koncev sveta:

- * *Smo imeli revolucijo ali ne?* (A fost sau n-a fost?, 2006, Corneliu Porumboiu)
- * *Akvarij* (Fish Tank, 2009, Andrea Arnold)
- * *Bronson* (2008, Nicolas Winding Refn)
- * *Vaja dela mojstra* (Easier With Practice, 2009, Kyle Patrick Alvarez)
- * *Policijski, pridevnik* (Politist, adj., 2009, Corneliu Porumboiu)

Pa še tistega pol ducata latinskoameriških:

- * *Sveto dekle* (La niña santa, 2004, Lucrecia Martel)
- * *Madeinusa* (2006, Claudia Llosa)
- * *Služkinja* (La nana, 2009, Sebastian Silva)

* *Brez imena* (Sin nombre, 2009, Cary Joji Fukunaga)

* *Počitnice brez staršev* (Una semana solos, 2009, Celina Mur-
ga)

* *Turisti* (Turistas, 2009, Alicia Scherson)

Od teh šestih filmov so štirje koprodukcijski: *Madeinusa* in *Brez imena* sta koprodukciji zaradi rezidenčnega statusa njunih režiserjev. *Madeinusa* je žanrsko nezamejen debitantski film Claudie Llosa (nečakinje slavnega avtorja in politika Maria Vargasa Llose), ki je rojena v Limi, a že več kot desetletje živi v Španiji. Film, ki je na pol antropološka študija oddaljene (izmišljene) vasi v perujskih gorah in na pol psihološki triler v maniri *Krvave žetve* (The Wicker Man, 1973, Robin Hardy) – s pridihom *noirja*, napoveduje Lloso kot neustrašen in drzen glas latinskoameriške kinematografije. Osebnost sicer nisem tako navdušen nad njenim drugim filmom z naslovom *Mleko bridkosti* (La teta asustada, 2009), ker pa je zanj dobila zlatega medveda na letošnjem Berlinu, je moj skepticizem najbrž ne bo preveč prizadel. Sicer pa je tudi ta na ogled na LIFFu.

Zagotovljena gledalska uspešnica pa je film *Brez imena*, debitantski film v Kaliforniji (švedsko-japonskim staršem) rojenega Caryja Fukunage. V duhu *Božjega mesta* gre za hvalnico pogubljeni mladosti – v Fukunagovem primeru mehiških – počestnih otrok, ki v primežu kriminala in korupcije hrepenijo po begu in boljšem življenju severno od mehiške meje. Fukunaga prikaže tiste vrste *mainstreamovsko* senzibilnost, ki mu bo zagotovila številne mikavne holivudske ponudbe, hkrati pa je njegovo zanimanje za ta najnižji in najnesrečnejši socialni sloj 100 % pristno in čisto mogoče bo Fukunaga eden od tistih nenavadnih filmarjev, ki ohranjajo lastno vizijo in značajskost med uspešnim krmarjenjem v donosnih komercialnih vodah. Precej drugačna mehiška koprodukcija je film *Služkinja* (uradno čilensko mehiška), medtem ko je *Sveto dekle* še bolj mednarodna koprodukcija: med Argentino, Italijo, Španijo in Nizozemsko. Očitno je ravno mednarodno sodelovanje, ki vključuje špansko govoreče dežele, eden izmed odgovorov na vprašanje o uspešnosti latinskoameriških filmov v zadnjem desetletju. Pa tudi filmi brez mednarodne koprodukcije so pogosto denarno podprti s celo paleto umetniških institucij, vladnih kulturnih programov, zasebnih sponzorjev, stanovskih organizacij in investitorjev. Redni obiskovalci mednarodnih filmskih festivalov so še kako seznanjeni z latinskoameriškim načinom filmske produkcije – posebej brazilskih filmov, ko v odjavni špici teče navidezno neskončen seznam investitorjev, po možnosti vsakega s svojim logotipom. Producentova ključna vloga je tu zagotovo privabiti k sodelovanju čim več različnih institucij, saj gre za tisti konec sveta, ki ga že zgodovinsko redno spremljajo ekstremne, travmatične finančne premene, ki so zdaj prvič resneje pretresle tudi ZDA in Evropo.

Argentinska gospodarska kriza (1999-2002) je imela številne negativne učinke, a tudi enega pozitivnega – predstavljala je navdih za celo generacijo filmarjev, vključno z Alonsom (letnik

rojstva 1975), Villegasom (1971) in Martelom (1966), da ne pozabimo na Pabla Trapera (1971) in Daniela Burmana (1973), če omenim le najbolj znane obraze z mednarodnih festivalskih preprog. Večini je bil mentor filmski veteran, vplivni programski direktor in kritik Quintin, čigar mandat v vlogi šefa BAFICI (Buenos Aires Independent Film Festival) med leti 2000 in 2004 imajo mnogi za ključno obdobje predstavljanja in uveljavitve argentinskega, in širše, latinskoameriškega filma v svetu.

Sveto dekle je doslej najbolj gledljiv Martelov film, klavstrofobična, čustveno nabita zgodba šestnajstletne Amalije (enkratno jo uprizori novinka María Alche). Film se osredotoča na Amalijin moralni in fizični razvoj v času dozorevanja, ko dekle postane predmet poželenja veliko starejšega moškega. Namesto, da bi ga prijavila oblastem, se odloči, da bo rešila njegovo dušo. Gre za zgodbo, ki bi se zlahka pojavila v kateri od (v Latinski Ameriki tako popularnih) melodramatičnih telenovel, če je ne bi prežemala tipično martelovska metafizična, transcendentna intenziteta, ki jo režiser spretno razvija v dialogih, karakterizaciji, atmosferi in scenografiji.

To pa ni zelo daleč od metodologije dela še ene (tokrat ženske) argentinske pisateljice in režiserke Celine Murga v filmu *Počitnice brez staršev*, njenem zadnjem rezultatu uspešnega sodelovanja z možem, že prej omenjenim Juanom Villegasom. Gre za socialno študijo zagrajene predmestne soseske, osredotočeno na nekaj sosedskih hiš, katerih lastniki/starši se odpravijo na skupni dopust in svoj naraščaj (skupno kakih dvanajst otrok, starih med 7 in 15 let) pustijo v varstvu mlade gospodinjske pomočnice Esther.

Ključni dogodek v tej drami predstavlja prihod Estherinega najstniškega brata Juana (Ignacio Gimenez). Juan živi v ruralni argentinski provinci Entre Rios (od koder je tudi režiserka), veliko bolj revnem in nazadnjaškem okolju kot njegovi novi znanci. Raznovrstne igre moči in menjajoče se prijateljske povezave med otroci, ki smo jih detajlno opazovali, se s prihodom novinca popolnoma spremenijo. Pojavijo se vedenjske motnje, ki tvorijo skupaj s preostalim filmom več kot verjetno zgodbo.

Družinska tematika je v ospredju tudi pri filmu *Služkinja* Sebastiana Silve. Gre za enega od številnih latinskoameriških filmov, ki se ukvarjajo z nenavadnim fenomenom, ki velikokrat sproži nezdravo družinsko dinamiko – namreč navado srednjega sloja Latinske Amerike, da si omisli gospodinjsko pomočnico, ki z njimi živi pod isto streho (ocenjujejo, da samo Santiago de Chile zaposluje 250.000 služkinj, živečih pri delodajalcih). Oster, bistroumen, pogosto izjemno duhovit bi lahko bil Silvin film na prvi pogled komedija, a se razkrije kot spretna psihološka študija ljudi, ki svojo pozicijo iščejo v nekonvencionalnih vlogah znotraj družinske celice.

Nekonvencionalna družina pa je tema še enega filma, ki ga je vredno omeniti in prihaja iz dolgo najbolj premožne

in stabilne južnoameriške države, Čila: *Turisti* Alicie Scherson je film, v katerem nezadovoljna trideset-in-nekaj-letnica v afektu pobegne iz absurdnih družinskih razmer in se znajde med čudaki (v več pomenih) v odročnem naravnem rezervatu. Schersonova je odlična scenaristka, kar je dokazala že s scenarijem za najnovejši film Cristiana Jimeneza *Optical Illusions* (*Ilusiones opticas*, 2009). Njeno nenavadno ozadje (je namreč vrtnarka po izobrazbi) pa daje njenemu delu že kar pridih strokovnosti, hkrati pa nam dovoljuje, da se poistovetimo s čustvenimi popotovanji njenih likov.

Seveda teh šest filmov kljub svoji izjemnosti ne more prikazati vse pestrosti, ki jo nudi Latinska Amerika – območje z več kot dvajsetimi državami, sedemkrat večje od EU, z več kot 569 milijoni prebivalcev. Očitno je tudi, da filmske vesile tega območja še naprej ostajajo najpremožnejše države: Argentina, Čile, Mehika in Brazilija – posebej v primerjavi z maloštevilnimi filmi, posnetimi v zgodovinsko znamenitih in glede na populacijo veliko večjih državah, kot so Kolumbija (45 milijonov prebivalcev), Venezuela (27 milijonov) in Peru (29 milijonov) – v katerem je bilo sofinanciranje filma *Madeinusa* prej izjema. Kinematografija bi morala biti demokratična, vključujoča, dostopna – hkrati lokalna in globalna. In najbolj srečen bi bil, če bi na 27. festivalu LIFFe leta 2017 med svoja priporočila uvrščal filmske poslastice iz Gvatemale, Dominikanske republike, Paragvaja ali Costa Rice. *Buena suerte a todos.*



Madeinusa